

EEN KERK IN GISTING:  
HERVORMDE STEMMEN 1892-1907

F.R.J. Knetsch

*Inleiding*

Op 4 december 1904 verdedigde Abraham Kuyper als minister van Binnenlandse Zaken de rijksbegroting voor het volgende jaar. Een passage hieruit werd geciteerd in *De Hervorming, uitgegeven door den Nederlandschen Protestantenvbond*, nr. 31 van zaterdag 19 december 1903, blz. 401-402:

(Prof. van der Vlugt - liberaal kamerlid) heeft beter dan ik gekend mijn hooggeachten leermeester Kuenen en weet, hoe hij in zijn dagen met lofwaardige nauwkeurigheid de verhouding tusschen de Mozaïsche wet en de profeten heeft vastgesteld. Hij was toen tot deze conclusie gekomen, dat de Mozaïsche wet gekomen is na den Babylonischen tijd en dat de profeten voorafgingen. Dat is toen als waarheid aangenomen in heel de moderne school, dat gold als een onomstotelijk resultaat en is door het werk van Kuenen zelfs naar Engeland en elders gebracht. Nu zijn intusschen onlangs de tafels van Hammarubi (!) ontdekt en daaruit bleek dat veel van dezelfde dingen, die in de wetten van Mozes stonden, reeds 2000 j. v. Chr. bekend moeten geweest zijn. De deskundige onderzoekers erkennen dan thans ook, dat geheel de theorie van Kuenen valt. Welnu, dat die theorie valsch was, is destijds door de Christenen onmiddellijk gevoeld, niet omdat de boeken van Kuenen weerlegd zijn (waren), maar omdat men met geestelijke voelhorens voelde, dat zijne voorstelling onaannemelijk was.

Aan dit citaat - door het orgaan van de Protestantenvbond veertien dagen later dus, inclusief de fout in de naam 'Hammurabi', letterlijk uit de *Handelingen der Staten-Generaal* overgenomen - zitten interessante aspecten. Eén ervan laat *De Hervorming* zich niet ontgaan. Het noemt Kuypers' oordeel zoo oppervlakkig, dat het op velerlei manier den niet-deskundige verraadt<sup>1</sup> en laat vervol-

1. Blz. 402, 1e kol.; citaat uit: *Verslag van de Handelingen der Staten-Generaal, zitting van 15 September 1903-23 Juli 1904*, 's-Gravenhage 1904, 664, 1e kol. - Zie over Kuenen het meest recente art.: A. van der Kooij, 'Abraham Kuenen (1828-1891): De Pentateuch en de godsdienst van Israël,'